

Konrad Węgliński

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin

koonrad.w@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0293-8396>

Cywilnoprawna odpowiedzialność członków organów prostej spółki akcyjnej wobec spółki

<http://dx.doi.org/10.12775.SIT.2021.041>

1. Prosta spółka akcyjna – uwagi wprowadzające

Na mocy Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw¹ (dalej: nowelizacja k.s.h.)² z dniem 1 lipca 2021 r. weszły w życie przepisy wprowadzające do polskiego systemu prawnego nowy typ spółki handlowej, jakim jest prosta spółka akcyjna. Rozszerzenie zamkniętego katalogu typów spółek handlowych ujętego w art. 1 § 2 Ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych³ (dalej: k.s.h.) o prostą spółkę akcyjną stanowiło część pakietu przygotowanego przez Ministerstwo Rozwoju pod nazwą „100 zmian dla firm – Pakiet

¹ Dz.U. poz. 1655 ze zm.

² Nowelizacja k.s.h. w wersji pierwotnej miała wejść w życie 1 marca 2020 r., lecz termin ten był dwukrotnie przekładany, najpierw na podstawie Ustawy z dnia 13 lutego 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 288 ze zm.) na 1 marca 2021 r., a finalnie na podstawie Ustawy z dnia 21 stycznia 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 187) na 1 lipca 2021 r.

³ Tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.

ułatwień dla przedsiębiorców”. W założeniu projektodawców prosta spółka akcyjna ma stanowić nowoczesną formę niepublicznej spółki kapitałowej przeznaczoną w szczególności do realizacji innowacyjnych przedsięwzięć oraz tzw. startupów. W uzasadnieniu projektu nowelizacji k.s.h. przez pojęcie startup rozumie się przedsięwzięcia mające potencjał szybkiego wzrostu dzięki przewadze technologicznej lub niszy rynkowej, najczęściej realizowane w obszarze nowych technologii, w warunkach dużej niepewności rynkowej, na etapie poszukiwania powtarzalnego i skalowalnego modelu biznesowego⁴. Wśród nowatorskich elementów zawartych w kodeksowej regulacji prostej spółki akcyjnej należy wskazać ujętą w art. 300² § 1 i 2 k.s.h. możliwość wniesienia na pokrycie akcji – oprócz wkładów pieniężnych – także wkładów niepieniężnych, które mogą stanowić wszelkie wkłady mające wartość majątkową, w szczególności świadczenie pracy lub usług. Ponadto w prostej spółce akcyjnej pozostawiono stosunkowo szeroki zakres autonomii, jeśli chodzi o ustalanie mechanizmów kontroli nad spółką przez akcjonariuszy, *inter alia* poprzez przyznanie na gruncie art. 300²⁶ § 1 k.s.h. swobody kształtowania akcji uprzywilejowanych, które pozwalałyby założycielom pozyskiwać kapitał w drodze kolejnych emisji akcji bez ryzyka utraty kontroli nad spółką⁵. Do innych elementów konstrukcyjnych prostej spółki akcyjnej stanowiących *novum* na tle dotychczasowych regulacji spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjnej można zaliczyć możliwość swobodnego kształtowania przez akcjonariuszy wewnętrznej organizacji spółki poprzez wybór monistycznego albo dualistycznego systemu organów spółek, a także uregulowanie cywilnoprawnej odpowiedzialności członków organów prostej spółki akcyjnej za szkody wyrządzone

⁴ Zob. uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw z dnia 12 grudnia 2019 r. (druk nr 3236) (dalej: Uzasadnienie nowelizacji k.s.h.), s. 1–2.

⁵ Por. T. Sójka, *O potrzebie zmian unormowań niepublicznych spółek kapitałowych – uwagi na kanwie projektu przepisów o prostej spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018, nr 9, s. 15–17; A. Kappes, *Prosta spółka akcyjna – czy rzeczywiście prosta i czy potrzebna? Uwagi do projektu nowelizacji Kodeksu spółek handlowych, wprowadzającego prostą spółkę akcyjną (projektowane art. 300(1)–300(121) k.s.h.)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018, nr 5, s. 10–11.

spółce zgodnie z zasadą biznesowej oceny sytuacji (ang. *business judgment rule*)⁶.

Celem niniejszego artykułu jest omówienie zasad ponoszenia cywilnoprawnej odpowiedzialności piastunów organów prostej spółki akcyjnej wobec spółki ze szczególnym uwzględnieniem odmienności w stosunku do regulacji dotyczących odpowiedzialności funkcjonariuszy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 293 § 1 k.s.h.) oraz spółki akcyjnej (art. 483 § 1 k.s.h.). W artykule podjęto także próbę oceny najdonioślejszego legislacyjnego *novum* wprowadzonego do polskiego prawa wraz z wejściem w życie przepisów o prostej spółce akcyjnej, jakim jest unormowanie zasady biznesowej oceny sytuacji w art. 300¹²⁵ § 2 k.s.h.

2. Cywilnoprawna odpowiedzialność członków organów prostej spółki akcyjnej wobec spółki

2.1. Podstawa prawna oraz przesłanki cywilnoprawnej odpowiedzialności członków organów prostej spółki akcyjnej wobec spółki

De lege lata podstawę prawną cywilnoprawnej odpowiedzialności członków organów prostej spółki akcyjnej wobec spółki stanowi art. 300¹²⁵ § 1 k.s.h., zgodnie z którym członek organu odpowiada wobec spółki za szkodę wynikłą z niewykonania lub nienależytego wykonania swoich obowiązków, w tym z niedołożenia należytej staranności wynikającej z zawodowego charakteru jego działalności lub niedochowania lojalności wobec spółki, chyba że nie ponosi winy. W myśl § 2 przytoczonej regulacji członek organu nie narusza obowiązku dołożenia należytej staranności, jeżeli postępując w sposób lojalny wobec spółki, działa w granicach uzasadnionego ryzyka gospodarczego, w tym na podstawie informacji, analiz i opinii,

⁶ Por. A. Sobiech, M. Sobiech, *Prosta spółka akcyjna – o potencjalnych atrybutach nowej spółki kapitałowej*, „Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych” 2021, nr 4, s. 36–38, <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.8551> (dostęp: 17.09.2021 r.).

które powinny być w danych okolicznościach uwzględnione przy dokonywaniu starannej oceny.

Przesłankami odpowiedzialności piastuna organu prostej spółki akcyjnej na gruncie art. 300¹²⁵ § 1 k.s.h. są niewykonanie albo nienależyte wykonanie obowiązków przez członka organu, w tym niedołożenie przez niego należytej staranności wynikającej z zawodowego charakteru jego działalności lub niedochowanie lojalności wobec spółki, powstanie szkody po stronie prostej spółki akcyjnej wskutek działania lub zaniechania wyrządzającego szkodę członka organu, związek przyczynowy między działaniem lub zaniechaniem wyrządzającym szkodę a szkodą oraz wina piastuna organu⁷. Podstawową przesłanką odpowiedzialności funkcjonariuszy prostej spółki akcyjnej jest działanie lub zaniechanie polegające na niewykonaniu lub nienależytym wykonaniu ciężącego na nich obowiązku wynikającego z powszechnie obowiązujących przepisów lub umowy spółki.

Powyższa regulacja stanowi odpowiednik art. 293 k.s.h. oraz art. 483 k.s.h. dotyczących spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjnej⁸. Rozwiązania przyjęte w art. 300¹²⁵ k.s.h. należy postrzegać jako modyfikację przepisów regulujących cywilnoprawną odpowiedzialność piastunów organów spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej wobec spółki, która polega na kodyfikacji zasad wypracowanych w ostatnich latach w doktrynie i judykaturze⁹. Przede wszystkim regulacja zawarta w art. 300¹²⁵ § 1 k.s.h. w sposób jednoznaczny przesądza o tym, że podstawę prawną cywilnoprawnej odpowiedzialności funkcjonariuszy prostej spółki akcyjnej stanowi zawinione niedołożenie przez nich należytej staranności przy wykonywaniu powierzonych im obowiązków. Ustawodawca zmodyfikował przesłankę działania lub zaniechania sprzecznego z prawem lub postanowieniami umowy

⁷ Por. G. Koziół, *Komentarz do art. 300¹²⁵*, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz do art. 300¹–300¹³⁴ KSH*, Warszawa 2020, Legalis.

⁸ M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 785; M. Trociuk, *Komentarz do art. 300¹²⁵*, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. M. Kożuchowski, M. Macieszczak, B. Woźniak, Warszawa 2021, Lex.

⁹ A. Opalski, *Prosta spółka akcyjna – nowy typ spółki handlowej, cz. II*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2019, nr 12, s. 9.

(statutu) spółki obowiązującą na gruncie art. 293 § 1 k.s.h. oraz art. 483 § 1 k.s.h. poprzez wprowadzenie do art. 300¹²⁵ § 1 k.s.h. szerszej przesłanki niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków członka organu przy jednoczesnym wskazaniu, że przejawem takiego niewykonania jest niedołożenie przez piastuna należytej staranności¹⁰. Powyższe rozwiązanie stanowi pożądaną reakcję ustawodawcy na dyskusyjną linię orzeczniczą prezentowaną w orzecznictwie sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego, zgodnie z którą naruszenie przez członka organu spółki kapitałowej obowiązku działania z zachowaniem należytej staranności nie kwalifikuje się *per se* jako działanie bezprawne, tj. sprzeczne z prawem ani postanowieniami umowy (statutu), lecz niezbędne jest odrębne ustalenie bezprawności takich działań poprzez wskazanie konkretnego przepisu prawa lub postanowienia umowy spółki, które zostało naruszone¹¹. W nowszym orzecznictwie, jak się wydaje, można zaobserwować odmienny pogląd, zgodnie z którym dopuszczalne jest przypisanie odpowiedzialności funkcjonariuszom spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej na podstawie – odpowiednio – art. 293 § 1 k.s.h. oraz art. 483 § 1 k.s.h., także za samo naruszenie przez funkcjonariuszy obowiązku dochowania należytej staranności¹². Niemniej sposób uregulowania przesłanek cywilnoprawnej odpowiedzialności piastunów organów prostej spółki akcyjnej wobec spółki należy ocenić pozytywnie. *De lege ferenda* zasadne wydaje się postulowanie ujednoczenia przesłanek odpowiedzialności funkcjonariuszy spółek kapitałowych, co pozwoli na jednoznaczne rozstrzygnięcie omawianej kwestii oraz przyczyni się do zwiększenia poczucia pewności prawa.

Istotnym elementem w kontekście cywilnoprawnej odpowiedzialności członków organów prostej spółki akcyjnej wobec spółki jest także bezpośrednio wyartykułowanie przez ustawodawcę w art. 300⁵⁴ k.s.h. wymogu wykonywania przez nich obowiązków z do-

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Zob. wyrok SN z dnia 10 listopada 2004 r., II CK 186/04; wyrok SN z dnia 9 lutego 2006 r., V CSK 128/05.

¹² Zob. wyrok SN z dnia 24 lipca 2014 r., II CSK 627/13; wyrok SN z dnia 9 lutego 2018 r., I CSK 246/17; wyrok SN z dnia 14 kwietnia 2016 r., II CSK 430/15; wyrok SN z dnia 7 lutego 2019 r., II CSK 8/18.

chowaniem staranności wynikającej z zawodowego charakteru ich działalności (tzw. obowiązek dochowania należytej staranności) oraz z dochowaniem lojalności wobec spółki (tzw. obowiązek lojalności). Regulacja zawarta w art. 300¹²⁵ § 1 k.s.h. pozostaje w ścisłej korelacji z wymogiem przestrzegania obowiązków powierniczych wynikającym z art. 300⁵⁴ k.s.h. i potwierdza regułę, zgodnie z którą funkcjonariusze prostej spółki akcyjnej mogą zostać pociągnięci do cywilnoprawnej odpowiedzialności nie tylko w razie niedołożenia przez nich należytej staranności, lecz także naruszenia obowiązku lojalności wobec spółki, jeżeli działanie bądź zaniechanie było zawinione i doprowadziło do powstania szkody spółki¹³. Wobec wejścia w życie przepisów dotyczących prostej spółki akcyjnej *de lege ferenda* zasadne wydaje się podjęcie przez ustawodawcę dalszych działań legislacyjnych dążących do ujednolicenia i precyzyjnego uregulowania w k.s.h. obowiązków powierniczych, w tym obowiązku dochowania lojalności wobec spółki przez członków organów spółek kapitałowych, oraz skorelowanie tych obowiązków z przesłankami cywilnoprawnej odpowiedzialności członków organów spółek kapitałowych za szkodę wyrządzoną spółce.

2.2. Charakter prawny cywilnoprawnej odpowiedzialności członków organów prostej spółki akcyjnej wobec spółki

Odpowiedzialność piastunów organów prostej spółki akcyjnej na podstawie art. 300¹²⁵ § 1 k.s.h. ma charakter zbliżony do odpowiedzialności *ex contractu*, a za jej źródło uznaje się stosunek organizacyjny, który zawiązuje się w wyniku powołania danych osób do pełnienia funkcji członka organu spółki¹⁴. Obowiązki spoczywa-

¹³ A. Opalski, op.cit., s. 9.

¹⁴ Podobnie przyjmuje się w piśmiennictwie i orzecznictwie dotyczącym odpowiedzialności członków organów spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjnej na podstawie art. 293 § 1 k.s.h. oraz art. 483 § 1 k.s.h. – zob. A. Opalski, K. Oplustil, *Niedochowanie należytej staranności jako przesłanka odpowiedzialności cywilnoprawnej zarządców spółek kapitałowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013, nr 3, s. 11; T. Siemiątkowski, *Odpowiedzialność cywilnoprawna w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2007,

jące na funkcjonariuszach spółki i wyznaczające treść stosunku członkostwa w organie spółki mogą wynikać z aktów prawnych powszechnie obowiązujących, jak również z umowy spółki¹⁵. Analogicznie jak w przypadku odpowiedzialności członków organów spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 293 § 1 k.s.h.) oraz spółki akcyjnej (art. 483 § 1 k.s.h.), art. 300¹²⁵ § 1 k.s.h. oparty jest na charakterystycznej dla reżimu odpowiedzialności kontraktowej zasadzie winy, czego praktyczną konsekwencją jest przerzucenie na członka organu ciężaru wykazania, że nie ponosi on winy, że nie naruszył obowiązku dochowania należytej staranności lub obowiązku lojalności wobec spółki lub że szkoda po stronie spółki powstała wskutek zaistnienia okoliczności, za którą nie ponosi on odpowiedzialności¹⁶. Należy także wskazać, że podobnie jak w przypadku regulacji art. 293 § 1 k.s.h. oraz art. 483 § 1 k.s.h., odpowiedzialność piastunów organów prostej spółki akcyjnej na gruncie art. 300¹²⁵ § 1 k.s.h. ma charakter osobisty, pierwszorzędny, nieograniczony, odszkodowawczy, wewnętrzny oraz – w razie wyrządzenia szkody przez co najmniej dwie osoby – solidarny¹⁷.

Warto nadmienić, że odpowiedzialność uregulowana w art. 300¹²⁵ § 1 k.s.h. jest niezależna od przewidzianej w art. 300¹²³ k.s.h. odpowiedzialności członków zarządu albo członków rady dyrektorów w stosunku do jej wierzycieli za podanie fałszywych danych w oświadczeniu o wniesieniu wkładów na pokrycie akcji w części przewidzianej w umowie spółki (art. 300¹² § 3 pkt 3 k.s.h.) lub w uchwale o emisji akcji lub umowach objęcia akcji (art. 300¹⁰⁷ § 2 pkt 3 k.s.h.). Odrębną podstawą prawną przewidującą cywilnoprawną odpowiedzialność wobec spółki stanowi także

s. 180–181; wyrok SN z dnia 8 maja 2019 r., V CSK 207/18; wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 19 listopada 2020 r., I AGa 67/20.

¹⁵ M. Dumkiewicz, op.cit., s. 785.

¹⁶ Zob. G. Kozieł, *Komentarz do art. 300¹²⁵*, w: *Prosta spółka akcyjna*. Por. M. Wawer, *Komentarz do art. 300¹²⁵*, w: J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, M. Wawer, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis.

¹⁷ Por. T. Siemiątkowski, T. Szczurowski, w: *System prawa prywatnego*, t. 17A: *Prawo spółek kapitałowych*, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2015, s. 707.

art. 300¹²⁴ k.s.h. przewidujący odpowiedzialność odszkodowawczą o charakterze deliktowym za szkodę wyrządzoną w procesie tworzenia prostej spółki akcyjnej¹⁸.

2.3. Zakres podmiotowy cywilnoprawnej odpowiedzialności członków organów prostej spółki akcyjnej wobec spółki

Zakres podmiotowy normy prawnej wyrażonej w art. 300¹²⁵ § 1 k.s.h. obejmuje członków organów prostej spółki akcyjnej w rozumieniu art. 300⁵² § 3 k.s.h., a więc – w zależności od systemu zarządzania przyjętego przez akcjonariuszy – będą to członkowie zarządu oraz rady nadzorczej albo dyrektorzy. Ustawodawca przewidział bowiem w art. 300⁵² § 1 i 2 k.s.h. możliwość (i zarazem obowiązek) wyboru przez akcjonariuszy systemu organów złożonego z zarządu oraz – opcjonalnie – rady nadzorczej (tzw. system dualistyczny) albo z rady dyrektorów (tzw. system monistyczny)¹⁹.

W przypadku systemu dualistycznego obligatoryjnym organem jest zarząd, który zgodnie z art. 300⁶² § 2 k.s.h. może składać się z jednego albo większej liczby członków. Odmiennie niż w przypadku spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 213 § 2 k.s.h.) ustanowienie rady nadzorczej w prostej spółce akcyjnej jest zawsze fakultatywne i powinno zostać uregulowane w umowie spółki, co wynika *explicite* z art. 300⁵² § 2 k.s.h. Zasadniczym założeniem systemu dualistycznego, funkcjonującego w Polsce od lat w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółce akcyjnej, jest dwupoziomowa struktura przewidująca rozdzielenie kompetencji zarządczych od kompetencji nadzorczo-kontrolnych²⁰. Zakres obowiązków zarządu został określony w art. 300⁶² § 1 k.s.h. i obejmuje, co do zasady, prowadzenie spraw spółki oraz jej reprezentację w zakresie

¹⁸ G. Kozieł, *Komentarz do art. 300⁵², w: Prosta spółka akcyjna.*

¹⁹ Por. A. Opalski, op.cit., s. 7; G. Kozieł, *Komentarz do art. 300⁵², w: Prosta spółka akcyjna.*

²⁰ Zob. K. Reszczyk-Król, *Komentarz do art. 300⁵², w: Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2020, Legalis; M. Badowska, *Komentarz do art. 300⁵², w: Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. M. Kożuchowski, M. Macieszczak, Warszawa 2021, Lex.

wszystkich spraw sądowych i pozasądowych spółki. W myśl art. 300⁶² § 2 k.s.h. zarząd prostej spółki akcyjnej powinien składać się z jednej albo większej liczby członków. Z kolei rada nadzorcza, zgodnie z art. 300⁶⁸ § 1 k.s.h., powinna składać się co najmniej z trzech członków powoływanych i odwoływanych uchwałą akcjonariuszy, chyba że umowa spółki stanowi inaczej. Zakres kompetencji rady nadzorczej obejmuje, co do zasady, sprawowanie stałego nadzoru nad działalnością spółki. Co więcej, na gruncie art. 300⁵⁷ § 2 k.s.h. przewidziano możliwość ustanowienia w organie wieloosobowym komitetu z zadaniem przygotowania lub wykonania jego uchwał, co powinno zostać określone w regulaminie organu lub umowie spółki. Zgodnie z art. 300⁵⁷ § 3 k.s.h. w skład komitetu powinno wchodzić co najmniej dwóch członków danego organu. Możliwe jest także powołanie do komitetu innych osób z głosem doradczym.

Rozwiązaniem nieznanym na gruncie k.s.h., a wywodzącym się z systemu *common law*, jest wprowadzenie możliwości ustanowienia jednego organu, rady dyrektorów złożonej z co najmniej jednego dyrektora, który zgodnie z art. 300⁷³ § 1 k.s.h. prowadzi sprawy spółki, reprezentuje spółkę oraz sprawuje nadzór nad prowadzeniem spraw spółki. Jak wskazuje Adam Opalski, sposób zarządzania prostą spółką akcyjną poprzez ustanowienie rady dyrektorów charakteryzuje się największym stopniem elastyczności²¹. Specyfika monistycznego systemu najmocniej ujawnia się wówczas, gdy w wieloosobowej radzie dyrektorów dokonany zostaje podział czynności prowadzenia spraw spółki na jednego lub kilku dyrektorów (tzw. dyrektorów wykonawczych), podczas gdy pozostałym dyrektorom (tzw. dyrektorom niewykonawczym) powierza się sprawowanie stałego nadzoru nad prowadzeniem spraw spółki²². Zgodnie z art. 300⁷⁶ § 2 i 4 k.s.h. możliwe jest powołanie komitetu złożonego z dyrektorów wykonawczych w celu wykonywania czynności prowadzenia przedsiębiorstwa spółki oraz komitetu niewykonawczego złożonego z dyrektorów niewykonawczych w celu sprawowania stałego nadzoru nad prowadzeniem spraw spółki.

²¹ A. Opalski, op.cit., s. 8.

²² Ibidem.

Ponadto należy przyjąć, że na podstawie odesłania ujętego w art. 300¹³³ k.s.h. cywilnoprawną odpowiedzialność wobec spółki zgodnie z odpowiednio stosowanym art. 300¹²⁵ k.s.h. mogą ponieść także likwidatorzy prostej spółki akcyjnej, z wyjątkiem likwidatorów ustanowionych przez sąd²³.

2.4. Zakres przedmiotowy cywilnoprawnej odpowiedzialności członków organów prostej spółki akcyjnej wobec spółki

Zakres przedmiotowy art. 300¹²⁵ § 1 k.s.h. rozciąga się na szkody powstałe po stronie prostej spółki akcyjnej wskutek niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków przez członka organu, w tym niedołożenia należytej staranności wynikającej z zawodowego charakteru jego działalności lub niedochowania lojalności wobec spółki piastuna jej organu. W piśmiennictwie przyjmuje się zgodnie, że przez szkodę należy rozumieć – podobnie jak na gruncie art. 293 § 1 k.s.h. oraz art. 483 § 1 k.s.h. – zarówno rzeczywiście poniesione straty (*damnum emergens*), jak i utracone korzyści (*lucrum cessans*)²⁴. W orzecznictwie dotyczącym art. 293 § 1 k.s.h., które zachowuje aktualność w odniesieniu do art. 300¹²⁵ § 1 k.s.h., przyjmuje się, że pojęcie szkody należy wyklądać w sposób analogiczny jak na gruncie prawa cywilnego (art. 361 § 2 k.c.²⁵), a zatem odpowiedzialność obejmuje wyrównanie całego uszczerbku, jakiego doznała spółka na skutek zawinionego działania bądź zaniechania członka organu spółki lub likwidatora, co mieści w sobie zarówno pokrycie rzeczywistej szkody, jak i wyrównanie utraconych korzyści, których spółka nie uzyskała, a mogłaby osiągnąć²⁶. Na gruncie

²³ Por. L. Modzelewska, *Komentarz do art. 300¹²⁵*, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2020, Legalis.

²⁴ Zob. G. Kozieł, *Komentarz do art. 300¹²⁵*, w: *Prosta spółka akcyjna*; L. Modzelewska, op.cit.

²⁵ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm., dalej: k.c.).

²⁶ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 19 listopada 2020 r., I AGa 67/20.

legis latae nie ograniczono natomiast odpowiedzialności do szkody majątkowej, toteż co do zasady prosta spółka akcyjna może żądać od swoich piastunów naprawienia szkody niemajątkowej pod warunkiem, że będzie w stanie udowodnić jej poniesienie²⁷.

2.5. Zasada biznesowej oceny sytuacji na gruncie prostej spółki akcyjnej

Na szczególną uwagę zasługuje regulacja zawarta w art. 300¹²⁵ § 2 k.s.h., pozostającym w korelacji z art. 300⁵⁴ k.s.h., gdzie po raz pierwszy unormowano na gruncie prawa polskiego zasadę biznesowej oceny sytuacji. Tytułem wstępu należy wskazać, że zasada biznesowej oceny sytuacji wywodzi się z systemu *common law*. Rolę kluczową dla jej rozwoju odegrało orzecznictwo sądów amerykańskich, w szczególności stanu Delaware. W klasycznym amerykańskim ujęciu zasada biznesowej oceny sytuacji oparta jest na domniemaniu, że osoba zarządzająca spółką przy wykonywaniu swoich obowiązków działała z odpowiednim rozeznaniem, w dobrej wierze i z uczciwym przekonaniem, że przedsięwzięte czynności były w interesie spółki i jej wspólników, a jednocześnie osoba ta nie miała osobistego interesu w prowadzonym w imieniu spółki przedsięwzięciu²⁸. W celu obalenia ochrony wynikającej z omawianej zasady powód powinien wzruszyć co najmniej jedno z tych domniemań. Tylko wówczas sąd dokonuje analizy danej decyzji biznesowej z merytorycznego punktu widzenia²⁹. Zakres przedmiotowy zasady biznesowej oceny sytuacji obejmuje wszelkie decyzje podejmowane w ramach normalnego zarządu spółką, *inter alia* dotyczące zawarcia określonych transakcji, utworzenia nowych oddziałów i spółek zależnych, wprowadzenia nowych produktów

²⁷ Zob. L. Modzelewska, op.cit.

²⁸ Zob. B. Scharfman, *The importance of the business judgment rule*, „New York University Journal of Laws & Business” 2017, No. 1, s. 28–29, <https://doi.org/10.2139/ssrn.2888052> (dostęp: 17.09.2021 r.).

²⁹ Zob. A. Ponta, *The business judgment rule – approach and application*, „Juridical Tribune” 2015, No. 5, s. 27–28.

czy technologii. U podstaw zasady biznesowej oceny sytuacji leży przekonanie, że nikt nie jest nieomylny i nie może gwarantować wyłącznie pozytywnych rezultatów decyzji podejmowanych w zmiennych warunkach rynkowych, a ryzyko jest immanentnie związane z funkcjonowaniem biznesu. Przy tym w gospodarce rynkowej podejmowanie ryzyka biznesowego jest niezbędne do osiągnięcia sukcesu nie tylko w skali poszczególnych spółek, ale także gospodarki jako całości. Zasada biznesowej oceny sytuacji ma gwarantować to, że członkowie zarządu podejmujący decyzje z właściwym rozeznaniem i w dobrej wierze podlegają ochronie, nawet jeżeli z biegiem czasu (*ex post*) okaże się, że ich decyzje były ryzykowne lub oparte na błędnych przesłankach. Dokonując oceny takich decyzji, sąd powinien przyjąć perspektywę *ex ante* i postawić się na miejscu piastuna organu podejmującego określone działania, dysponującego określonym zasobem wiedzy o otaczającej rzeczywistości gospodarczej i prawnej³⁰. Zasada biznesowej oceny sytuacji jest coraz częściej wykorzystywana w systemie prawa kontynentalnego. Przykłady jej zastosowania można zaobserwować w Niemczech, Austrii, Szwajcarii, Hiszpanii oraz Czechach³¹.

W założeniu projektodawców art. 300¹²⁵ § 2 k.s.h. ma zapewnić piastunom organów prostej spółki akcyjnej swoistą „bezpieczną przystań”, tj. wyłączenie odpowiedzialności funkcjonariuszy korporacyjnych za szkody poniesione przez spółkę wskutek błędnych decyzji gospodarczych pod warunkiem, że przy ich podejmowaniu działali oni lojalnie i spełnili pozostałe przesłanki wskazane w art. 300¹²⁵ k.s.h.³² Zasada biznesowej oceny sytuacji w kształcie przyjętym przez polskiego ustawodawcę w art. 300¹²⁵ § 2 k.s.h.

³⁰ Por. A. Gold, *A decision theory approach to the business judgment rule: reflections on Disney, good faith, and judicial uncertainty*, „Maryland Law Review” 2007, No. 2, s. 432–433; D. Buszmał, *Regulacja odpowiedzialności odszkodowawczej członków zarządu z perspektywy zasad ładu korporacyjnego – uwagi polemiczne*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2017, nr 2, s. 41–42.

³¹ Zob. A. Ponta, R. Catana, *The business judgement rule and its reception in European countries*, „The MacrotHEME Review” 2015, No. 4, s. 133–135; L. Cebriá, *The Spanish and the European codification of the business judgment rule*, „European Company and Financial Law Review” 2018, No. 1, s. 54–55, <https://doi.org/10.1515/ecfr-2018-0002> (dostęp: 17.09.2021 r.).

³² Uzasadnienie nowelizacji k.s.h., s. 87.

akcentuje znaczenie prawidłowości procesu podejmowania decyzji przez piastunów organów prostej spółki akcyjnej, w szczególności poprzez zebranie stosownych informacji, analiz i opinii, których uwzględnienie stanowi *conditio sine qua non* do uznania, że określona decyzja została w danych okolicznościach podjęta w sposób staranny³³. Ponadto dla skutecznego zastosowania art. 300¹²⁵ § 2 k.s.h. niezbędne jest to, aby funkcjonariusze prostej spółki akcyjnej wykonywali powierzone im obowiązki z zachowaniem obowiązku lojalności, tj. przyznając prymat dobru spółki w razie wystąpienia konfliktu interesów³⁴. Słusznie wskazuje się w piśmiennictwie, że do skorzystania z „bezpiecznej przystani” na podstawie art. 300¹²⁵ § 2 k.s.h. nie jest wystarczające jedynie uzyskanie opinii lub ekspertyzy osoby posiadającej wyspecjalizowaną wiedzę w danej dziedzinie. Dochowanie należytej staranności przy dokonywaniu oceny określonej sytuacji może – i w znakomitej większości sytuacji powinno – opierać się na rzetelnych informacjach z aktualnych źródeł uzyskanych m.in. z profesjonalnych analiz lub opinii, sporządzonych na podstawie danych, które zgodnie z najlepszą wiedzą zlecającego są pełne i aktualne, lecz dopiero na ich podstawie członkowie organów prostej spółki akcyjnej powinni dokonać ostatecznej oceny ryzyka gospodarczego danej decyzji³⁵.

Fakt wprowadzenia do polskiego prawa zasady biznesowej oceny sytuacji w art. 300¹²⁵ § 2 k.s.h. zasługuje na jednoznacznie pozytywną ocenę. Należy jednak wskazać, że pewne wątpliwości interpretacyjne mogą wystąpić przy dokonywaniu wykładni art. 300⁵⁴ k.s.h. oraz art. 300¹²⁵ § 2 k.s.h. w kontekście ustalenia relacji między obowiązkiem dochowania należytej staranności a obowiązkiem lojalności wobec spółki. Analiza semantyczna art. 300⁵⁴ k.s.h. prowadzi bowiem do wniosku, że zakresy przedmiotowe wzmiankowanych obowiązków powierniczych są rozłączne, podczas gdy konstrukcja przyjęta w art. 300¹²⁵ § 2 k.s.h. implikuje konieczność uwzględnienia lojalnego działania przy ocenie dochowania należytej staranności przez funkcjonariuszy prostej spółki akcyjnej, co

³³ A. Opalski, op.cit. s. 10.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Por. L. Modzelewska, op.cit.

z kolei może błędnie sugerować, że obowiązek lojalności zawiera się w obowiązku dochowania należytej staranności. *De lege ferenda* zasadne wydaje się zatem precyzyjne określenie przez ustawodawcę ustawowych obowiązków spoczywających na członkach organów nie tylko prostej spółki akcyjnej, lecz również wszystkich spółek kapitałowych. Należy także postulować, aby polski ustawodawca unormował zasadę biznesowej oceny sytuacji w sposób jednolity dla wszystkich spółek kapitałowych. Nie budzi natomiast wątpliwości, że istotne znaczenie dla rozwoju oraz faktycznego zastosowania zasady biznesowej oceny sytuacji w Polsce będzie miało orzecznictwo sądów powszechnych i Sądu Najwyższego, a także podjęcie pogłębionej analizy dotyczącej omawianej zasady w doktrynie ze szczególnym uwzględnieniem jej ewolucji w orzecznictwie sądów amerykańskich oraz doświadczeń państw europejskich, w których została ona recypowana.

2.6. Dochodzenie cywilnoprawnej odpowiedzialności członków organów prostej spółki akcyjnej wobec spółki

Ustawodawca jednoznacznie określił w art. 300¹³⁰ k.s.h., że roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej prostej spółce akcyjnej przedawnia się z upływem trzech lat od dnia, w którym spółka dowiedziała się o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia, natomiast w każdym przypadku roszczenie przedawnia się z upływem dziesięciu lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę. Przytoczona regulacja stanowi odpowiednik art. 297 k.s.h. regulującego kwestię przedawnienia roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej spółce z ograniczoną odpowiedzialnością.

Legitymacja czynna do wystąpienia z powództwem na podstawie art. 300¹²⁵ § 1 k.s.h. przysługuje spółce. Ustawodawca przewidział natomiast w art. 300¹²⁷ § 1 k.s.h. możliwość wytoczenia przez akcjonariuszy powództwa o naprawienie szkody wyrządzonej spółce w ramach *actio pro socio*, jeżeli spółka nie wytoczy powództwa o naprawienie szkody wyrządzonej jej przez członka organu lub

akcjonariusza w terminie roku od dnia ujawnienia czynu wyrządzającego szkodę.

Ponadto w art. 300¹³¹ k.s.h. ustawodawca przyjął – podobnie jak w przypadku art. 298 k.s.h. – że powództwo o odszkodowanie przeciwko członkom organów spółki oraz likwidatorom wytacza się według miejsca siedziby spółki. Wymaga także podkreślenia, że odmiennie niż w przypadku spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 228 pkt 2 k.s.h.) oraz spółki akcyjnej (art. 393 pkt 2 k.s.h.), na gruncie przepisów regulujących prostą spółkę akcyjną ustawodawca nie wprowadził wymogu podjęcia przez akcjonariuszy uchwały w przedmiocie dochodzenia roszczenia o naprawienie szkody³⁶.

3. Podsumowanie

Wprowadzenie do polskiego prawa prostej spółki akcyjnej wiąże się z możliwością wykorzystania mechanizmów dotychczas nieznanymi lub nieuregulowanymi na gruncie polskiego prawa handlowego. W ocenie autora najdonioślejszym *novum* jest unormowanie zasady biznesowej oceny sytuacji w art. 300¹²⁵ § 2 k.s.h., której rola oraz znaczenie w polskim porządku prawnym będą krystalizować się w miarę wzrostu znaczenia prostej spółki akcyjnej. Należy natomiast podkreślić, że wprowadzenie nowatorskich rozwiązań w przepisach dotyczących prostej spółki akcyjnej powinno stanowić asumpt do kolejnych działań legislacyjnych zmierzających do jednolitego uregulowania dla wszystkich spółek kapitałowych – po pierwsze – obowiązków powierniczych ich funkcjonariuszy, oraz – po drugie – zasady biznesowej oceny sytuacji.

³⁶ Por. *ibidem*.

STRESZCZENIE

Cywilnoprawna odpowiedzialność członków organów prostej spółki akcyjnej wobec spółki

Z dniem 1 lipca 2021 r. katalog spółek handlowych na gruncie prawa polskiego został rozszerzony o nowy typ spółki, jakim jest prosta spółka akcyjna. W założeniu prosta spółka akcyjna ma stanowić nowoczesną formę niepublicznej spółki kapitałowej przeznaczoną w szczególności do realizacji innowacyjnych przedsięwzięć oraz tzw. startupów. Przepisy regulujące funkcjonowanie prostej spółki akcyjnej zawierają nowatorskie rozwiązania na tle dotychczasowych spółek funkcjonujących w polskim prawie, w tym m.in. możliwość swobodnego kształtowania przez akcjonariuszy wewnętrznej organizacji spółki poprzez wybór monistycznego albo dualistycznego systemu organów spółek, a także uregulowanie cywilnoprawnej odpowiedzialności członków organów prostej spółki akcyjnej za szkody wyrządzone spółce zgodnie z zasadą biznesowej oceny sytuacji (ang. *business judgment rule*). Celem artykułu jest omówienie zasad ponoszenia cywilnoprawnej odpowiedzialności piastunów organów prostej spółki akcyjnej wobec spółki ze szczególnym uwzględnieniem odmienności w stosunku do regulacji dotyczących odpowiedzialności funkcjonariuszy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 293 § 1 k.s.h.) oraz spółki akcyjnej (art. 483 § 1 k.s.h.). W artykule podjęto także próbę oceny najdonioślejszego legislacyjnego *novum* wprowadzonego do polskiego prawa wraz z wejściem w życie przepisów o prostej spółce akcyjnej, jakim jest unormowanie zasady biznesowej oceny sytuacji w art. 300¹²⁵ § 2 k.s.h.

Słowa kluczowe: prosta spółka akcyjna; cywilnoprawna odpowiedzialność; członkowie organów; obowiązki powiernicze

SUMMARY

Civil liability of members of boards of a simple joint-stock company to a company

On July 1, 2021, the catalog of commercial companies under Polish law was extended by a new type of company, i.e. a simple joint-stock company. It is assumed that a simple joint-stock company will constitute a modern form of a private capital company, intended in particular for innovative ventures and the so-called startups. The provisions governing a simple

joint-stock company contain innovative solutions as compared to the existing companies operating under Polish law, including the possibility for shareholders to freely shape the internal organization of the company by choosing a monistic or dualistic system of company bodies, as well as regulating the civil liability of members of the governing bodies of a simple joint-stock company for damages caused to the company based on the business judgment rule. The aim of the article is to discuss the rules of civil liability of members of boards of a simple joint-stock company towards a company, with particular emphasis on the difference in terms of liability of officers of a limited liability company (Article 293 § 1 of the Code of Commercial Companies) and a joint-stock company (Article 483 § 1 of the Code of Commercial Companies). The article also attempts to assess the most important legislative novelty introduced into Polish law with the entry into force of the provisions concerning a simple joint-stock company, which is the implementation of the business judgement rule in Article 300¹²⁵ § 2 of the Commercial Companies Code.

Keywords: simple joint-stock company; civil liability; members of boards; fiduciary duties

BIBLIOGRAFIA

- Badowska M., *Komentarz do art. 300⁵²*, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. M. Kożuchowski, M. Macieszczak, Warszawa 2021, Lex.
- Buszmał D., *Regulacja odpowiedzialności odszkodowawczej członków zarządu z perspektywy zasad ładu korporacyjnego – uwagi polemiczne*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2017, nr 2.
- Cebriá L., *The Spanish and the European codification of the business judgment rule*, „European Company and Financial Law Review” 2018, No. 1, <https://doi.org/10.1515/ecfr-2018-0002>.
- Dumkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Gold A., *A decision theory approach to the business judgment rule: reflections on Disney, good faith, and judicial uncertainty*, „Maryland Law Review” 2007, No. 2.
- Kappes A., *Prosta spółka akcyjna – czy rzeczywiście prosta i czy potrzebna? Uwagi do projektu nowelizacji Kodeksu spółek handlowych, wprowadzającego prostą spółkę akcyjną (projektowane art. 300(1)–300(121) k.s.h.)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018, nr 5.

- Kozieł G., *Komentarz do art. 300¹²⁵*, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz do art. 300¹–300¹³⁴ KSH*, Warszawa 2020, Legalis.
- Kozieł G., *Komentarz do art. 300⁵²*, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis.
- Modzelewska L., *Komentarz do art. 300¹²⁵*, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2020, Legalis.
- Opalski A., *Prosta spółka akcyjna – nowy typ spółki handlowej, cz. II*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2019, nr 12.
- Opalski A., Oplustil K., *Niedochowanie należytej staranności jako przesłanka odpowiedzialności cywilnoprawnej zarządców spółek kapitałowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013, nr 3.
- Ponta A., *The business judgement rule – approach and application*, „Juridical Tribune” 2015, nr 5.
- Ponta A., Catana R., *The business judgement rule and its reception in European countries*, „The Macrotheme Review” 2015, No. 4.
- Reszczyk-Król K., *Komentarz do art. 300⁵²*, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2020, Legalis.
- Scharfman B., *The importance of the business judgment rule*, „New York University Journal of Laws & Business” 2017, No. 1, <https://doi.org/10.2139/ssrn.2888052>.
- Siemiątkowski T., *Odpowiedzialność cywilnoprawna w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2007.
- Siemiątkowski T., Szczurowski T., w: *System prawa prywatnego, t. 17A: Prawo spółek kapitałowych*, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2015.
- Sójka T., *O potrzebie zmian unormowań niepublicznych spółek kapitałowych – uwagi na kanwie projektu przepisów o prostej spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018, nr 9.
- Sobiech A., Sobiech M., *Prosta spółka akcyjna – o potencjalnych atrybutach nowej spółki kapitałowej*, „Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych” 2021, nr 4, <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.8551>.
- Trociuk M., *Komentarz do art. 300¹²⁵*, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. M. Kożuchowski, M. Macieszczak, B. Woźniak, Warszawa 2021, Lex.
- Wawer M., *Komentarz do art. 300¹²⁵*, w: J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, M. Wawer, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis.